

La «cheka» militar republicana de Figueres durant la Guerra Civil al descobert

Anna Maria Dalí va estar entre els detinguts a l'anomenada Torre de los Almendros del carrer de Santa Llogaia

La Torre de los Almendros del carrer Santa Llogaia.

sota aquesta denominació.

A Figueres va haver-hi, entre 1938 i 1939, una Checa del Servicio de Información Militar (SIM) republicà, instal·lació que va comptar amb un refugi antiaeri i que estava situada al carrer Santa Llogaia. El terme Checa o Cheká es va popularitzar durant la Guerra Civil per definir una mena de presó irregular, fora de la llei, on grups revolucionaris, vinculats a partits d'esquerra, sindicats, comitès o anarquistes, tancaven i torturaven els seus opositors. Finalment, fins i tot les antigues cases o esglésies que el SIM va requisar per utilitzar com a centres de detenció, també varen ser conegudes

El seu nom provenia de la Chrezvichainaya Kommisiya, la policia política contrarevolucionària bolxevic de Lenin. Pel que fa al SIM, era el servei d'informació i espionatge republicà, creat el 1937 amb la intenció de centralitzar les agències i organismes existents. Amb el pas dels mesos, la influència soviètica va anar en augment, fins a controlar-lo i convertir-lo en una policia política que tant perseguia quintacolumnistes i espies, com, també, opositors polítics.

Al llibre Ales Negres i Xampinyons ja ho esmentàvem, però, com ha passat en altres ocasions ?—per exemple, amb el refugi de l'estació—, la investigació ha continuat, ha donat els seus fruits i, tot esperant la segona edició del llibre, us avancem el resultat de forma resumida.

Carolina F. C. va ser la testimoni que ens la va revelar explicant-nos que «[...] una d'aquestes cases, la que està per davant de la Santa Creu, a l'altra banda del carrer Santa Llogaia, [...], es va convertir en una Checa, on torturaven la gent. [...] En el seu pati varen excavar un refugi [...] es baixava amb una rampa i era força gran perquè hi anava la gent del barri». Recorda que quan entraven enmig d'un bombardeig «la gent resava —ella també—, i els de la Checa, que es refugiaven allà, ens deien: '¿Qué hacéis? ¡No recéis!'». Ara sabem que la casa a què es referia Carolina era la Torre de los Almendros, al carrer Santa Llogaia (Ferrer i Guàrdia entre 1932 i 1939) número (actual) 38.

Per ubicar-vos, cal dir-vos que aquell torre castell era una de les construccions aixecades en aquell espai pels

membres de la comunitat protestant que va arribar a Figueres el darrer terç del segle XIX. La família López-Rodríguez Murray, que va liderar aquesta missió, es va instal·lar al terreny ubicat a la cantonada Pere III – Sta. Llogaia, on construïren un xalet amb horta, fruiters, pou... (el 1944, es convertiria en la Clínica Santa Creu).

Al terreny contigu, número 27 (actual 29), el polifacètic Francesc Castellví va aixecar la Quinta Castellví. A l'altra banda de carrer, hi havia una casa cantonera que encara es manté; un terreny sense edificar (actual 36); la Torre de los Almendros on actualment hi ha el 38 (la finca és la mateixa, però l'edifici ha estat reformat); Villa Rosario a l'actual 40; Solar de Castellví, on ara hi ha el 42 («Enclavado entre la calle de Ferrer y Guardia y un camino rural», on la Junta Local de Defensa Passiva va obrir una de les trinxeres antiaèries l'any 1937); Torre N. Navarra a l'actual 44; Villa Teresa... Eren els límits de la ciutat.

De l'immoble que ens interessa, no se'n sap gaire cosa. El 1917 ja estava construït, i el seu propietari, que devia ser membre de la comunitat protestant, tenia un gust arquitectònic pintoresc. I de la seva vida com a edifici policial durant la Guerra Civil, tampoc és que sapiguem gaire més. Coneixem, per la Causa General, que s'hi va instal·lar la Prefectura del SIM, i que al seu soterrani s'empresonava i es torturava.

José Jou Carreras, alcalde de Figueres durant dos períodes diferents (1928–1931, i 1939–1946), declarava, l'any 1942, amb una indiscutible manca d'objectivitat que no ens ha de privar extreure el seu contingut, que «cuanto se diga es poco en relación con la cruenta actuación de la Policía del SIM, pues, actuó tiránicamente, sometiendo a tortura a detenidos que no declaraban a tenor de lo que la Policía deseaba, oyéndose con frecuencia desde la calle de Santa Leocadia (Villa de los Almendros-Cheka) los lamentos de los sometidos a 'interrogatorio'... ».

Sobre les persones que van passar per la Checa revolucionària de la Torre de los Almendros en tenim poca informació. Qui segur va estar allà, tot i que la seva història ha passat força desapercibuda, és Ana Maria Dalí Domènech, la germana del pintor. Va ser detinguda el desembre de 1938 i, abans de ser traslladada a Barcelona, va estar ingressada a la presó del Servicio de Información Militar de Figueres. I tantes i tants d'altres que degueren visitar per la força aquella casa amb acabats de castell.

La seva presència consta a la Ficha de la Hermandad de los Cautivos por España, en la qual es detalla aquest pas pel SIM de Figueres i en tres llocs més de Barcelona, un dels quals era el Preventorio, on va romandre durant catorze dies.

Durant la immediata postguerra, sembla que la famosa Torre de los Almendros es va convertir en casa cuna, i per això era coneguda com la Casa de la llet. Però després... com sol passar tantes vegades, la seva història desapareix.

Sara Jordà Guanter, «conocida en Figueres por su papel de quintacolumnista y por facilitar el paso de personas de derechas hacia Francia para reincorporarse a la España sublevada», afusellada a Barcelona l'estiu de 1938 per alta traïció i espionatge, també podria haver passat per aquella presó segons tots els indicis.

Pel que fa al refugi antiaeri que hi havia en aquesta zona de la ciutat, situat a prop dels de l'Hidro i l'Era d'en Deseia, sabem el que va explicar l'esmentada testimoni Carolina F. C. i, aquí hi ha l'altra novetat, el que es pot veure en alguna fotografia aèria de 1939 que corrobora la informació.

Es trobava justament al pati, a la part posterior de l'edifici, per la banda sud, amb una alineació perpendicular a l'eix del carrer. Segurament es devia tractar d'una trinxera coberta, o d'una simple galeria de mina sense revestir, amb accés, des de la banda més propera a la casa, a través d'una rampa negativa. A banda d'aquest element de defensa passiva, obert, pel que hem vist, al veïnat, hi havia la també esmentada trinxera pública al solar que hi havia davant de la Quinta Castellví, i, com a mínim, algun altre més, però d'aquest, ja en parlarem a la segona edició del llibre.

Font del document:

https://www.emporda.info/comarca/2021/04/27/cheka-militar-figueres-al-descobert/493975.html?utm_source=rss